

Greta Garbo in Melvyn Douglas v Ninočki

“Padec komunizma”

Ob retrospektivi Ernsta Lubitscha v Slovenski kinoteki

Zdenko Vrdlovec

Leta 1939 je v Hollywoodu nastal »absolutno avantgardni« film – *Ninočka*. Režiral ga je nemški cineast **Ernst Lubitsch** (ta mesec v Slovenski kinoteki poteka njegova retrospektiva), ki je potem v Hollywoodu zaslovel kot mojster komedij z ljubezenskimi trikotniki; njegove ameriške komedije so temeljile na rafinirani mešanici galantnosti in nesramnosti, frivolnosti in spodobnosti, obscenosti in sublimnosti, neskropulognosti in »dekadentne« nagnjenosti do propadlih visokih družb in lahkoživcev »stare šole«, duhovitih besednih iger in očaranosti s prav karnevalskim spektakлом.

Ta stil je bil nekaj tako posebnega, da so ga imenovali kar »Lubitsch touch«. Že, toda ali je v tem »lubitschevskem dotiku«, ki je sredi moderne Amerike pričaral duh stare Evrope z lasuljami, saloni in permanentnimi prešuštvji, kaj avantgardnega? V filmu je igrala ena največjih hollywoodskih zvezd, **Greta Garbo**, ampak to še ne bi bilo nič tako posebnega, če se resnobna in »božanska« Greta pravv tem filmu ne bi prvič zasmejala. A je morda to kaj avantgardnega? Toda Greta Garbo se je zasmejala kot hladna in asketska sovjetska politkomisarka, ki je prišla v Pariz iskat caričino ogrlico, ki da pripada sovjetski oblasti, a je tam naletela na izkušenega pariškega zapeljivca (v sijajni interpretaciji Melvyna Douglasa). Skratka, klasičen lubitschevski prijem, a prav ta je »avantgarden«, vendar retrospektivno, se pravi z današnjega vidika, ko je postalo jasno, da je komunizem propadel zaradi Hollywooda. Ali natančneje, komunizem seveda ni propadel zato, ker bi ga Hollywood, ta tovarna »ameriškega sna in more«, ta apologija demokracije in grobe sile, ta epopeja kriminala in mitologizacija realizirane utopija, skratka, ker bi se ta kolos zrušil na komunizem in ga zmlel; ne, komunizem je propadel zato, ker je sam podlegel temu (kapitalizmu, demokraciji), kar je vseskozi negiral; skratka, zrušila ga je »vrnitev potlačenega«.

V Lubitschevem filmu komunizem ni nekaj sovražnega in odioznegata, marveč je prej nekaj anormalnega. Ninočka, ta sovjetska politkomisarka v Parizu, je v svoji ideološki zadrtosti in rigidnosti sicer smešna, vendar bolj zato, ker se vlogi Grete Garbo vede povsem neprimerno za hollywoodsko junakinjo. Skratka, videti je, kot da njena stalinistična bizarnost in smešnost izvirata zgolj in prav iz tega, da ne pozna pravil hollywoodskega spektakla, katerega metafora je tukaj razuzdani in buržoazni Pariz. Njena temeljna zmota je v tem, da misli, da se lahko v tem mestu znajde zgolj s pomočjo zemljevida; toda to zanje ni le geografsko tuje mesto, marveč je neka čisto »druga scena«, ki se kaže prav kot to, namreč kot teater zapeljevanja, zlasti v osebi pariškega šarmerja. Film temelji torej na strogo manihejski spletki, ki zapeljivost in hedonizem hollywoodskega kapitalizma zoperstavlja dogmatski spačenosti stalinistične racionalnosti (»Zadnji procesi so bili uspešni. Sicer bo manj Rusov, vendar bodo boljši«). In lubitschevska komika se neizmerno razvija ob tem trenju stalinističnega ideal, kakor ga pooseblja Ninočka, in empirizma hollywoodskega oziroma kapitalističnega »zdravega razuma«. »To je družbena krivica!« ogorčeno vzklinke Ninočka, ko na železniški postaji zagleda s prtljago obloženega postreščka. »Ne, to je stvar napitnine,« ji ta pojasni. Skratka, »proletariat«, ki ga hoče Ninočka »rešiti«, je prikazan kot tisti, ki se čisto dobro počuti v službi vladajočega razreda.

Pri Lubitschu je vprašanje komunizma enostavno vprašanje smeha oziroma filmske zvezde, ki »se nikoli ne smeji«. Oseba, ki jo igra Greta Garbo, ta sovjetska politkomisarka, je posrkana v mitično podobo te hollywoodske zvezde, ki »se nikoli ne smeji«. In če se Greta Garbo pravv tej vlogi zasmeli, tedaj to pomeni, da za politkomisarko komunizem ne obstaja več. Pri tem je bistveno, kdaj se Ninočka/Garbo zasmeli: ne tedaj, ko ji pariški zapeljivec v bistroju pripoveduje šale, marveč tedaj, ko se na stolu nagne nazaj in pade – torej ob čisto navadnem padcu, ki se prijeti na vrhuncu zapeljivčevega rituala. S tem padcem tudi ta ritual spodleti, v hipu se izkaže kot ničen, in prav ta droben nesmisel izzove smeh. Tako je – vsaj na lubitschevski način – s tem padcem s stola propadel tudi komunizem.

Ernst Lubitsch je v Hollywoodu zaslovel kot mojster komedij z ljubezenskimi trikotniki. Njegove ameriške komedije so temeljile na rafinirani mešanici galantnosti in nesramnosti, frivolnosti in spodobnosti, obscenosti in sublimnosti, neskropulognosti in »dekadentni« nagnjenosti do propadlih visokih družb in lahkoživcev »stare šole«.